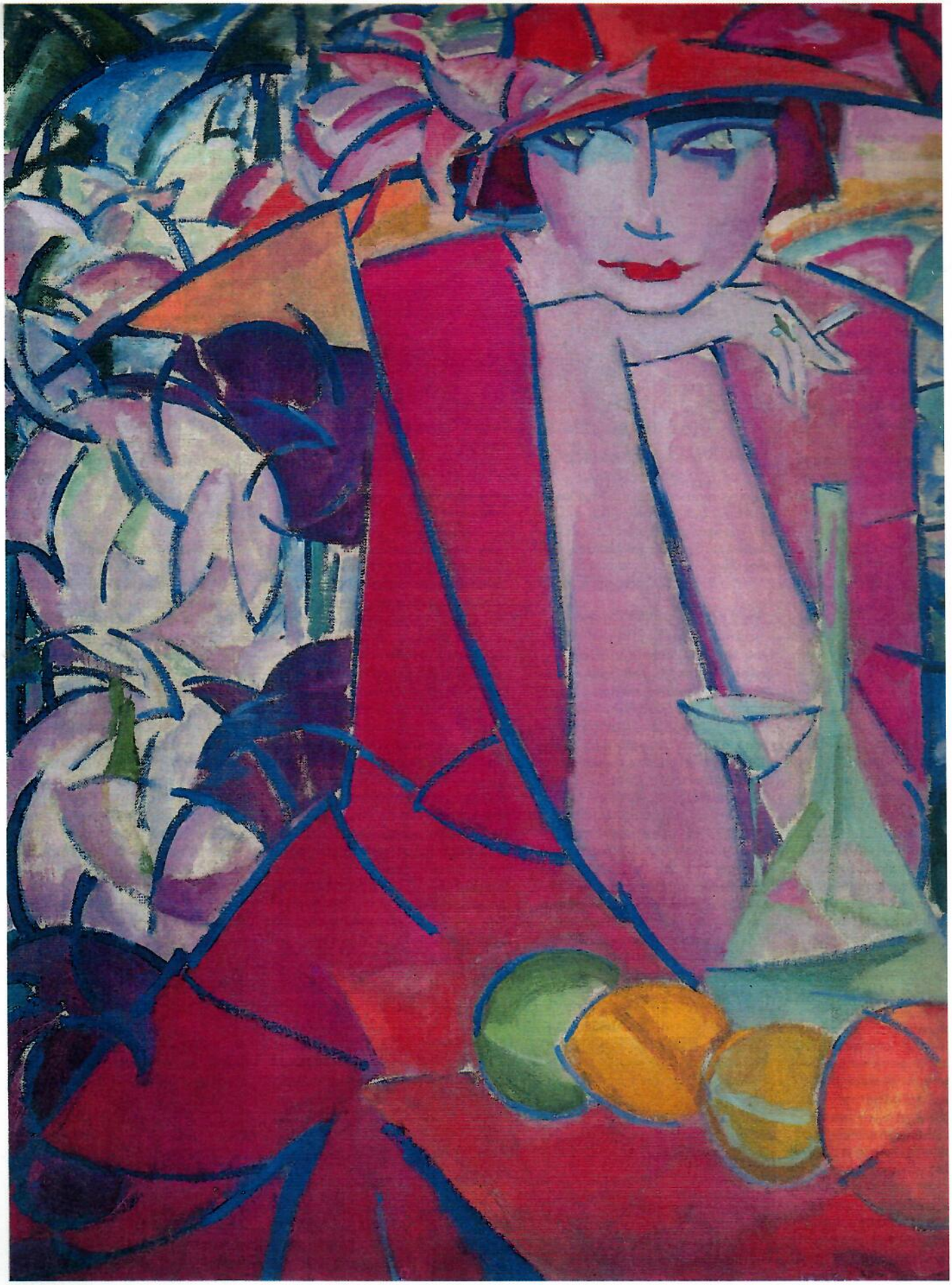

Leo Gestel (1881-1941) Vrouw in prieel, olieverf op doek, 70 x 55 cm, particuliere collectie

HET BESTE VAN GESTEL

Het oeuvre van Leo Gestel (1881-1941) is fascinerend en zeer uiteenlopend van stijl. De periode 1910-1914, waarin een brug tussen verschillende stijlen wordt geslagen, wordt gezien als de boeiendste van zijn carrière. Werken van Gestel uit die tijd maken een belangrijk deel uit van de verzameling die in dit artikel centraal staat. De besproken schilderijen zijn absolute hoogtepunten.

Jim van der Meer Mohr

Leo Gestel is een kunstenaar die de laatste jaren een toenemende belangstelling geniet en steeds meer gezien wordt als één van de belangrijkste exponenten van de Nederlandse schilderkunst in de twintigste eeuw. Juist doordat hij steeds op zoek is geweest naar nieuwe wegen, heeft hij een totaal eigen stempel gedrukt op de kunst van de eerste helft van onze eeuw. Ook is de appreciatie van zijn werk terug te vinden in de kunsthistorische literatuur en de kritieken. In 1954 schreef Jos de Gruyter in zijn standaardwerk *De Europese Schilderkunst na 1850* nog dat 'Gestel in ons land nooit voldoende op waarde is geschat'. In hun monografie over Gestel uit 1993 eindigen Marijke Estourgie-Beyer en Eveline Heuves hun inleiding als volgt: 'Hij heeft dan ook een bijzonder groot oeuvre nagelaten van hoge artistieke waarden, waarmee hij een niet weg te denken plaats inneemt in de Nederlandse kunstgeschiedenis'. Gestel heeft vele malen geëxposeerd, met wisselende en soms ook negatieve kritieken.

Leendert Gestel werd geboren op 22 november 1881 in Woerden als tweede zoon van Willem Gestel en Emmetje Scholten. Zijn vader was huis- en decoratieschilder, en tevens directeur van de Avondtekenschool te Woerden. Aan hem dankte Leendert zijn liefde voor de tekenkunst; hij was ook zijn eerste leermeester. Na zijn HBS-opleiding legde hij zich toe op de tekenkunst en startte hij zijn opleiding aan de Rijksnormaalschool voor Teekensonderwijzers. Hij combineerde dit vanaf 1901 met een avondcursus aan de Rijksacademie, waar op dat moment de kunstenaar Allebé nog directeur was. In 1903 deed Gestel eindexamen en behaalde zijn MO-akte tekenen. Zijn vrienden gingen hem 'Leonardo', of afgekort 'Leo' noemen.

Inmiddels had hij een zeer goed contact met Jan Sluyters, en reisden zij gezamenlijk naar Parijs in 1904. Zij bezochten onderweg Antwerpen, Gent en Brugge. In deze tijd ontmoette hij Jan Toorop. Toorop was de grote initiator van tentoonstellingen met buitenlandse kunstenaars en door hem kwam Gestel met hen in contact. Gestel vestigde zich in het najaar van 1903 in de Tweede Jan Steenstraat. Dit atelier werd voor velen een uiterst geliefde plaats om samen te komen. Maar Gestel zou zijn hele leven vooral veel reizen; deze reizen werden zijn belangrijkste inspiratiebron. Hij bleef op zoek en experimenteerde door. Deze zoektocht leidde tot meerder stijlen en het is dan ook de veelzijdigheid die Gestel kenmerkt.

Dame in het zwart, olieverf op doek, 200 x 100 cm, particuliere collectie

In 1911 kwam Gestel in contact met de plastisch chirurg en schaakmeester Dr J.F.S. Esser. Deze kunstkenner was een groot verzamelaar van vooral 'apart' werk van hedendaagse kunstenaars. Hij had in zijn grote verzameling veel werk van Gestel; daarnaast was er ook werk van schilders als Jan Sluyters en Piet van der Hem. Door Esser kwam Gestel in contact met de verzamelaar Piet Boendermaker uit Bergen. Deze zou voor hem als maecenas gaan optreden. Op zijn beurt adviseerde Gestel Boendermaker bij zijn aankopen. De collectie Boendermaker telde uiteindelijk ongeveer 600 werken van Gestel.

DIVISIONISME & LUMINISME

Tijdens een verblijf in Parijs werd Gestel beïnvloed door het divisionisme en het daaruit voortvloeiende luminisme. Het kleurenspel staat voorop, de vlakverdeling is hierin alles bepalend. Hiermee maakte hij zich los van zijn vroegere werk, dat nog duidelijk impressionistisch was en onder invloed stond van de Haage School; ook doet het denken aan het werk van internationaal bekende schilders als Tissot en De Nittis. De *Dame in het zwart* uit 1910 is een mooi voorbeeld van dit vroegere werk van Gestel in de collectie van onze verzamelaar. Ziet men daarnaast het in 1911 geschilderde *Zittend naakt* dan is overduidelijk welke weg Gestel was ingeslagen. Het is een magistraal werk dat in meerdere opzichten zeer gewaagd is. Allereerst waren de pose en de hoek waaruit de vrouw is weergegeven voor die tijd zonder meer schokkend. Maar ook was de kleurstelling zeer gedurfd. Het bijna paarse lichaam, met geel haar tegen een paarsblauwe achtergrond getuigde van een totaal nieuw kleurpalet. Het doek werd op de tentoonstelling van de Moderne Kunst Kring geweigerd door H.P. Baard, directeur van het Stedelijk Museum Amsterdam, omdat het 'onbehoorlijk, onkuisch, aanstootgevend, (en) ergerlijk voor het publiek' werd gevonden. Het schilderij werd vervolgens gekocht door Esser. Daarna kwam het in de collectie Slijper terecht en vervolgens bij de gerenommeerde kunsthandel Monet.

KUBISME

Het zoeken van Gestel ging in de jaren 1910-1915 door. Ook in zijn persoonlijke leven. In 1910 leerde hij zijn latere vrouw An Overtoom kennen. Hoewel zijn leven niet eenvoudig verliep, is zij hem altijd trouw gebleven, ook in perioden dat zij, op initiatief van Gestel, uit elkaar gingen. Na het luministische werk ging Gestel verder in de abstractie en sloeg hij de weg in van het kubisme. Een »

Mallorca, olieverf op doek, 60 x 70 cm, particuliere collectie

Zittend naakt, olieverf op doek, 90 x 63 cm, particuliere collectie

periode die zonder meer de grootste bekendheid heeft gegeven aan zijn werk en nu op veilingen ook zeer in zwang is.

Met het bekende werk *Vrouw in het prieel* uit 1913 sloeg Gestel als het ware een brug tussen het luminisme en kubisme. Een vrouw zit aan een tafel, leunend op haar ellebogen, een sigaret in de hand. Op tafel staan een karaf en een wijnglas en er ligt wat fruit. Gestel gebruikt in zijn opbouw een diagonaal vanaf de sinaasappel die via de hoed naar de bloementuin loopt. De abstractie wordt van rechtsvoor naar linksachter doorgetrokken. Het is alsof Gestel in één schilderij zijn gehele ontwikkeling wil laten zien. Een prachtige lijnvoering karakteriseert het stuk. Tegelijkertijd is het een overgangswerk. Fruit, karaf, glas en vrouw zijn goed herkenbaar, maar de bloemen zijn reeds teruggebracht tot lijnen. Geraffineerd kijkt de vrouw de beschouwer aan; de ogen slaan als het ware toe en zuigen hem op en getuigen tegelijkertijd van een zoekende auteur. Voorheen bevond het stuk zich in de collectie van Pieter Wiegersma te Deurne.

Gestel zette de lijn van de abstractie door. In 1914 gaat hij met An naar Mallorca. Hij betrok er een huis met het echtpaar Boendermaker en de kunstenares Else Berg. Op Ma
was Gestel zeer productief. Zijn kubisr
reikte er een hoogtepunt. Een fraai voo
uit 1914 is hier afgebeeld. Het toont o
verregaand de abstractie is. Vergelijke
dit werk met *Vrouw in Prieel*: dan is ov
delijk hoe Gestel inmiddels te werk
Overigens had hij in deze periode invlo
Else Berg, wat duidelijk blijkt uit haar
uit deze periode.

EXPRESSIONSIME

Veel van de in die tijd op Mallorca gen
werken zijn door Boendermaker gekoc
ren later zei Boendermaker over dit
waarin Gestel zijn hoogtepunt van ku
bereikte: 'In zijn zoeken naar licht vlo
hem daar in Spanje aan'. Na een vijftal

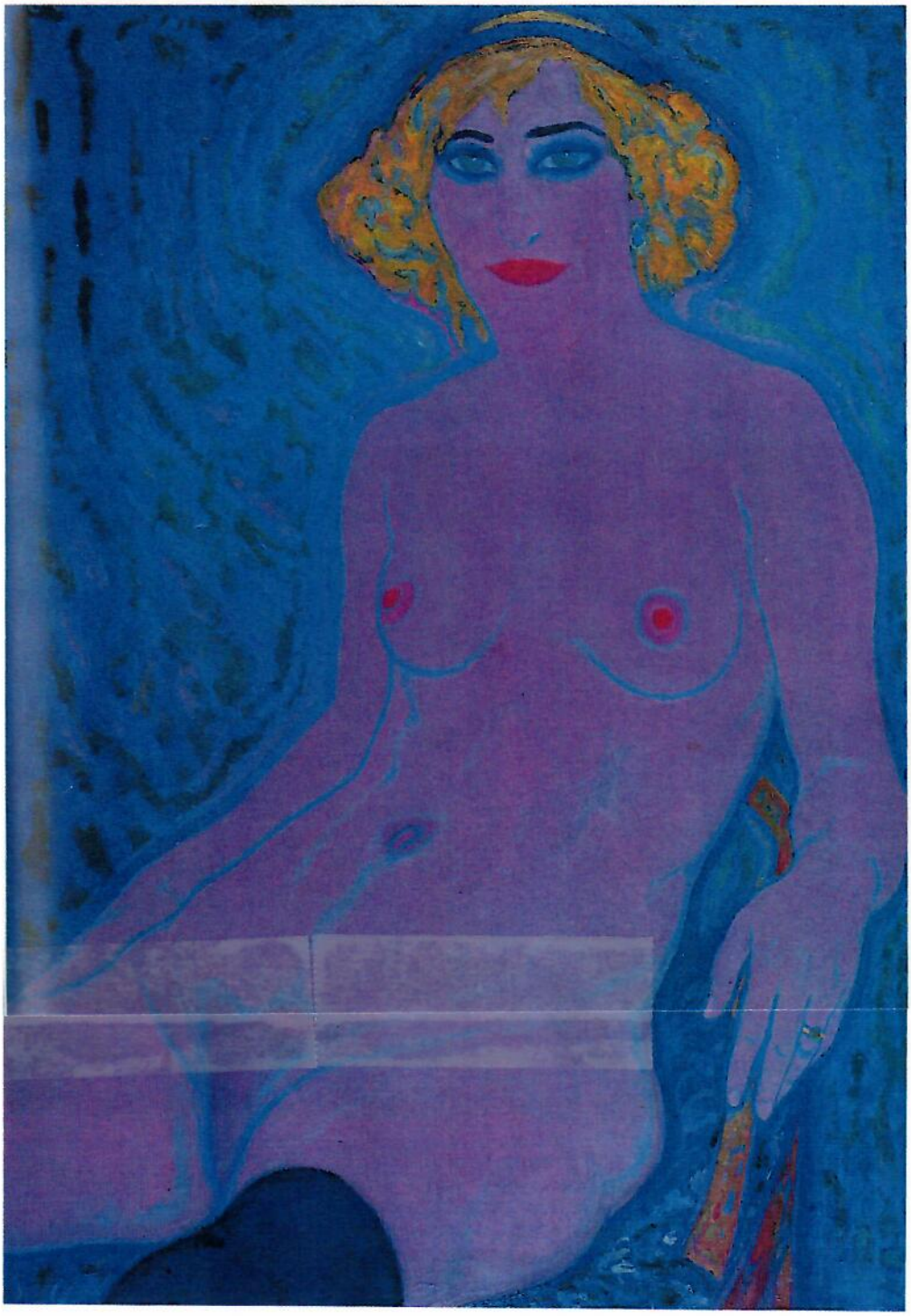

den op Mallorca te hebben doorgebracht ging Gestel terug naar Nederland. De eerste wereldoorlog was uitgebroken. Gestel sloeg de weg van het expressionisme in, mede beïnvloed door de Belgische kunstenaars. Tot zijn dood in 1941 bleef Gestel zoeken naar nieuwe stijlen. Zijn latere jaren zijn zeker niet eenvoudig geweest. Meerdere malen werd hij geteisterd door depressies, wat er onder meer toe leidde dat er tijdelijk een breuk optrad tussen hem en zijn vrouw An. Zijn werk werd geleidelijk aan ook somberder. Het reizen nam af en daar had hij juist altijd de meeste inspiratie uit geput. Op zestigjarige leeftijd overleed Leo Gestel in Hilversum. Bij zijn begrafenis waren vele vrienden en vertegenwoordigers van de Rijksacademie, het Rijksmuseum en het Stedelijk Museum. Zijn vader, die hem zijn hele leven lang had gestimuleerd, overleefde hem. Hij sprak aan het graf, achtentachtig jaar oud. «

Geraadpleegde literatuur

Marijke E.Th. Estourgie-Beijer, Eveline Heuves, m.m.v. Dominique Colen, *Leo Gestel, Schilder en tekenaar*, Waanders Uitgevers Zwolle, 1993.

LEO GESTEL HIGHLIGHTS

Leo Gestel's work is fascinating and very varied in style. The collection featured here is, however, largely made up of works from the 1910-1914 period, of which the reviewed paintings are highlights. Leendert Gestel was born in Woerden on 22 November 1881. His father was a house painter, and in fact taught him to draw. The boy was soon nicknamed 'Leonardo' by his school-friends, hence the contraction Leo. After his art studies, he came in contact with other artists and travelled to Paris with Jan Sluyters. Gestel was to travel throughout his life and his journeys were his main source of inspiration. He was constantly searching and experimenting, and his artistic versatility is what characterizes him best. In 1911 Gestel met Dr J.F.S. Esser who was a connoisseur and collector of 'unusual' contemporary art. Esser acquired a large number of Gestel's paintings, as well as work by Jan Sluyters and Piet van der Hem. Through Esser, Gestel met the collector Piet Boendermaker, whose collection, ultimately, contained 600 of Gestel's works. A later journey to Paris introduced Gestel to Divisionism and its offshoot Luminism. It clearly influenced Gestel to break with his former style, which had been distinctly Impressionist. Now the play of colours and arrangement within a painting were all-important. His *Lady in black* of 1910 is a fine example of his earlier work, but when compared with *Seated nude* of 1911, his new course is very evident. The latter work is masterly and audacious in various respects - the pose and angle from which the woman is depicted were quite shocking for his contemporaries, the colours very daring. The painting was refused for an exhibition of modern art, for its 'immodesty and offensiveness'. Gestel continued on into Abstraction and then Cubism. And that period undeniably produced the greatest public awareness for his oeuvre. His well-known work, dating from 1913, *Woman in the summerhouse* forms a bridge between Luminism and Cubism. He uses a diagonal line to guide the eye from the orange on the table, past the woman's hat to the flower garden - as if he is seeking in one painting to demonstrate his development. At the same time it represents a transition: the fruit, carafe, glass and woman are recognizable, but the flowers have been reduced to lines. In 1914 Gestel went to Majorca, where he was very productive and his Cubism flourished. The painting reproduced here, a fine example from 1914, confirms the extent of his abstraction at that stage. He soon returned to the Netherlands, as the First World War had broken out. Expression was the next path he followed, and, until his death in 1941, his quest for new styles was to continue. His latter years were not easy, as he suffered from depressions, and his work became increasingly sombre. However, current burgeoning interest in his work and acclaim from the critics confirm Gestel as one of the leading exponents of 20th century Dutch painting. «